

OBHÁJCE NESPRAVEDLIVĚ STÍHANÝCH

Ján Čarnogurský (*1944)

Právnický a politik Ján Čarnogurský se narodil 1. ledna 1944 v Bratislavě. Jeho otec Pavol působil mimo jiné jako poslanec sněmu (parlamentu) Slovenského štátu, který vznikl v roce 1939 následkem nacistické agrese a podléhal hitlerovskému Německu. Po válce byl uvězněn a od roku 1948 až do pádu komunismu šikanován, stejně jako jeho rodina. Základní školu dokončil s vynikajícím prospěchem, ale právě kvůli otcově politické minulosti nedostal doporučení k dalšímu studiu. Přesto se mu po různých peripetiích podařilo nastoupit na střední školu v Kežmaroku, odkud po čase přestoupil do Bratislavy, kde v roce 1961 odmaturoval.

Na vysokou školu se dostal díky politickému uvolnění v šedesátých letech – nejdříve chodil na bratislavskou Stavební fakultu STU, kde také poznal svou budoucí ženu Martu, s níž měl posléze čtyři děti. Záhy přestoupil na práva, studoval v Bratislavě a následně na Univerzitě Karlově v Praze. Studium ukončil v devětašedesátém, v létě toho roku ještě stihl spolu s Martou nakrátko vycestovat do Británie, kde se učil anglicky a pracoval jako brigádník v hotelové kuchyni. Na dlouho to byla jeho poslední cesta na Západ.

Roku 1970 nastoupil do advokacie a jeho školitelem se stal Dr. Sarkány, který mj. zastupoval lidi postižené normalizačními čistkami. Jeden z prvních případů, na nichž Čarnogurský pracoval, se týkal Perly Karvašové, která připravovala úspěšné pořady ve slovenském rozhlasu, ale neprošla politickými prověrkami a dostala výpověď. *„V zákoníku práce byl tehdy paragraf, podle něhož mohl dostat výpověď ze zaměstnání každý, kdo narušuje socialistické zřízení. U soudu bylo vedeno jakési formální dokazování, v jehož rámci vypovídala i paní Karvašová. Každému v soudní síni muselo být jasné, že jde o mimořádně inteligentní a sečtělou ženu. Naši žalobu na neplatnost výpovědi soud tehdy zamítl – v odůvodnění verdiktu soudkyně napsala, že redaktorka Karvašová prokázala během procesu mimořádnou inteligenci, a z toho plyne, že její narušování socialismu muselo být také velmi závažné,“* přibližuje Ján Čarnogurský normalizační bezpráví v rozhovoru pro internetové Bratislavské noviny (24. 11. 2018, <https://www.bratislavskenoviny.sk/rozhovory/52167-rozhovor-jan-carnogursky-veril-som-ze-z-byvaleho-disidenta-by-mohol-byt-dobry-prezident>).

O pár let později obhajoval například dva katolické kněze, kteří podepsali Chartu 77 a ještě ji rozšířili mezi další duchovní a věřící. Postupně se stal známějším advokátem i v Čechách a na Moravě, kde měl více klientů, nespravedlivě stíhaných z politických důvodů,

mezi nimi na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let i Drahomíru Šinoglovou, odsouzenou za opisování a šíření samizdatových publikací. Tento vykonstruovaný proces vzbudil pozornost, protože těhotná paní Šinoglová se několik měsíců skrývala, nakonec byla odtržena od dětí a násilím eskortována do vězení. V souvislosti s jejím případem byl Čarnogurský v roce 1981 ze dne na den vyloučen z advokacie: *„Byl to do jisté míry zlomový moment. Já jsem se například nestal signatářem Charty 77, protože jsem považoval za důležitější, abych mohl obhajovat ty, kdo ji podepsali. Když mne ale vyhodili z advokacie, už jsem se nemusel skrývat a tajit své ilegální aktivity.“*

Protože nesměl vykonávat svou profesi, pracoval jako řidič v podniku Doprastav, poté krátce jako podnikový právník v Domácích potřebách a následně v Jednotném zemědělském družstvu Slatinské Lazy, kde dělal *„všehno, od dělníka až po právníka“*. Byl čím dál aktivnější v opozici, jezdil za pražskými disidenty (například za Václavem Bendou a Václavem Malým), publikoval na Západě a v samizdatu, připravoval též ilegální časopisy Bratislavské listy a Náboženstvo a současnost. Státní bezpečnost ho opakovaně předvolávala k výslechům, její příslušníci u něj prováděli domovní prohlídky a od roku 1987 už kvůli zásahům StB nemohl najít zaměstnání, což byla v komunistickém Československu krajně neobvyklá situace, neboť v zemi platila pracovní povinnost: *„Z pracovního úřadu mě posílali na různé pohovory, ale když jsem se ucházel o místo, které by odpovídalo mé kvalifikaci právníka, nikde mě nepřijali. Moje žena Marta pracovala jako inženýrka, tak jsme žili hlavně z jejího platu. Já jsem posílal některé své texty knězi Antonu Hlinkovi a ten je dostával buď do Hlasu Ameriky, nebo do Svobodné Evropy. Za to jsem měl honoráře, které mi dobří lidé vozili v hotovosti z Německa. Tak jsem si vydělal pár korun a nějak jsem přežil.“*

Na začátku roku 1988 se Ján Čarnogurský podílel na přípravě důležité Svíčkové demonstrace – shromáždění několika tisíc občanů, kteří se na Velký pátek 25. března sešli na Hviezdoslavově náměstí v Bratislavě a manifestovali za občanská práva a náboženské svobody. O demonstraci se *„dozvěděli snad všichni věřící na Slovensku a ve velkém počtu přišli v památný den do Bratislavy. Jenže mě a Františka Mikloška předvolali na výslech – a když jsme seděli v teple a v suchu, stáli věřící na dešti [...] s hořícími svíčkami v rukou a navíc je kropila policejní auta [police demonstraci rozehnala s použitím vodních děl].“*

Ján Čarnogurský říká, že koncem osmdesátých let už v chování tajných policistů osobně pociťoval jistou změnu – v Sovětském svazu začala takzvaná přestavba a někteří příslušníci StB jako by ztráceli tvrdost, přinejmenším vůči jeho osobě: *„V roce 1988, pokud si dobře vzpomínám, nás při jednom setkání ‚opozičního štábu‘ v Praze zatkla policie. Chvilí jsme si poseděli, tedy na chvíli nás rozdělili po různých policejních stanicích v Praze, potom mě posadili do auta a řekli, že mě odvezou do Bratislavy. Odvezli mě však jen nějakých padesát kilometrů za Prahu, pak odbočili z cesty, zastavili v takovém lesíku a řekli, abych*

vystoupil. Myslel jsem, že to teď možná bude zlé, ale nestalo se nic, jen vystoupili, chvilku postáli, pak zase nasedli, odjeli a nechali mě tam. I později [...] jsem z nich cítil určitý respekt, nebo přinejmenším nejistotu. Odmítal jsem s vyšetřovateli jakkoli spolupracovat, vypovídat a tak dále. A když mi později chtěli vzít otisky prstů, zatnul jsem pěst a řekl, že otisky nedám, protože nespolupracuji. Neodvážili se otevřít mi pěst násilím, což by nepochybně dokázali.“

Přesto byl Čarnogurský v polovině srpna 1989 spolu s dalším disidentem Miroslavem Kusým zatčen, uvězněn a obviněn z pobuřování, jehož se měl dopustit tím, že veřejně požadoval svobodné volby a prostřednictvím západních rozhlasových stanic publikoval výzvu, aby lidé 21. srpna nosili květiny na místa, kde kvůli sovětské okupaci zahynuli českoslovenští občané. Soudní proces se konal v listopadu 1989, Čarnogurský byl osvobozen, ale protože prokurátor podal odvolání, zůstal ve vazbě. To už se v ulicích demonstrovalo, komunistický režim se hroutil a tehdejší prezident Gustáv Husák zastavil Čarnogurského trestní stíhání. Z vězení se dostal 25. listopadu 1989, další den už promlouval k demonstrantům a poté byl členem delegace, kterou vedl Václav Havel a která diskutovala s předsedou federální vlády Ladislavem Adamcem o převzetí moci ve státě: *„Revoluce musela přijít. Záleželo jen na tom, jakým způsobem se to u nás stane. V okolních zemích už komunismus padl. V Německu zbourali 9. listopadu berlínskou zeď. Maďaři pouštěli východní Němce do Rakouska. V Polsku úřadovala vláda [...] Tadeusze Mazowieckého. V Sovětském svazu nastartoval Michail Gorbačov perestrojku a i tam docházelo k obrovským změnám. Osamělý komunistický režim v Československu se nemohl udržet.“*

Po pádu komunismu vstoupil Ján Čarnogurský do praktické politiky. Od 10. prosince 1989 do 6. dubna 1990 byl prvním místopředsedou československé federální vlády „národního porozumění“ a od 6. dubna do 27. června 1990 předsedou Legislativní rady vlády ČSFR. Poté zastával funkce ve vládě Slovenské republiky. Inicioval vznik Křesťansko-demokratického hnutí (KDH), které vedl až roku 2000, v listopadu 1990 krátce řídil ministerstvo vnitra a od dubna 1991 do června 1992 byl slovenským premiérem. Patřil k lidem, kteří podporovali vznik samostatné Slovenské republiky (Československo se rozdělilo na konci roku 1992). V letech 1998–2002 zastával úřad ministra spravedlnosti, poté provozoval vlastní advokátní kancelář a roku 2014 neúspěšně kandidoval na post slovenského prezidenta.

Ján Čarnogurský je dlouhodobým příznivcem Ruska a od roku 2006 stojí v čele Slovensko-ruské společnosti. Vzhledem k jeho minulosti a k tomu, jak nedemokratický a v mnoha ohledech bezprávný režim v Rusku panuje, vyznívá poslední citace z rozhovoru pro Bratislavské listy překvapivě: *„Boj proti komunismu se nám už podařilo vyhrát, já jsem byl ve vítězném táboře a už mě to téma nezajímá. Dokonce ani s nynějšími komunisty nemám spory a není pro mne problém jít s nimi do pragmatických spojení, například při demonstracích proti základním Severoatlantické aliance, vůči kterým už třetí rok*

protestujeme. Nikdo nemůže popřít, že význam Ruska na mezinárodní scéně neustále stoupá. Například na Blízkém východě vytlačilo Spojené státy [...] a jeho vliv ve střední a východní Evropě roste. Navíc dnešní Rusko už není komunistická země a za totalitního režimu přinesli ruští lidé mnohem víc obětí než například my. A z historického hlediska nám Rusové v minulosti spíš prospěli, než ublížili.“

Autor textu Adam Drda